

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineria. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 25 Novembre v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele sunt a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sábiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Scóelele din districtulu Naseudului.

Domnule si amice! Credu ca-ti va fi strainu, càci dela aparinti'a „Scólei Romane“ nu ti-am scrisu nimica despre scóelele din districtulu Naseudului. Nu ti-am scrisu, càci nu am prea avutu ce, ba pardonu, asi fi avutu, inse alte cause m'au retienutu dela acestu propusu. Déca m'asi fi incercatu a descrie starea scóleloru nóstre poporale asiá cumu este, déca ti-asi fi desvelitu defectele, de cari suferu invetiamentulu poporalu la noi, trebuiá se lovescu in un'a si alt'a persóna, si astfeliu capetám érași epitetulu de „personalu“, de care epitetu m'am feritu si voia cercá a me feri si in venitoriu. Apoi se laudu, nu prea am avutu ce. Am tacutu pana aci, inse nu din fric'a epitetului de „personalu“, ci mai multu nutrindu-me cu speranti'a, cà dóra dóra ómenii competenti se voru interesá mai multu de progresulu scóleloru nóstre; am asceptatu se vedu celu puçinu unu micu inceputu de emendare. Inse dorere, cà tóta asceptarea mea fú si este zadar-nica. In locu de a vedé ameliorandu-se invetiamentulu si in florindu scóelele poporale, mi-am procuratu o convingere contraria. Scóelele nóstre suferu de multe defecte, si dorere, de trei ori dorere, cà nimene nu pune man'a, cà se-le vindece. Nici o scóla nu credu se aiba atâte superioritati, atât'a inspectiune cà scóelele nóstre poporale; inse nici o scóla nu credu se fia mai puçinu inspectiunata de câtu scóelele nóstre. Nicaire mai nu vomu gasi acelu mare desinteresu façia de ameliorarea invetiamentului, si cu unu cuventu façia de radicarea scóleloru la trépt'a, la care sunt impinse de spiritulu tempului.

Este tempulu supremu, cà se incepemu a cultivá mai multu interesu façia de starea scóleloru nóstre poporale. Detorinti'a nóstra ni reclama consideratiuni mai insemnate façia de ameliorarea loru, cu atátu mai virtosu, càci déca nu ne vomu sili a face acést'a, voru veni inspectorii de scóla cu legile loru si voru incepe a ni transformá scóelele confesionale in de ale statului, dupa cumu au inceputu dejá in alte parti. Nu este destulu, cà fiacare comuna se aiba scóla frecuentata de multi scolari, dar' principalmente este de lipsa a

avé scóele bune, prevediute cu invetiatori activi si bine cualificati, câtu si cu utensilie si recuisite necesare.

Scóelele din fostulu districtu alu Naseudului s'au bucuratu de o buna reputatiune; inse dorere, cà acum'a a inceputu se pérda din di in di din prestigiu. Dar' mai mare dorere este, ca nu se lucra cu destula perseverantia la vindecarea reului, ce a inceputu a-se incuibá si pre la noi in invetiamentulu poporalu. Organele competente nu se intereséza de ajunsu seau nici de cumu de prosperitatea scóleloru si de vindecarea loru din fundamentu.

Comitetulu fonduriloru cá patronatu alu scóleloru 'si tramite la sfrisítulu semestrului seau alu anului scolicu referintii scolastici, seau deléga comisari speciali pentru a participá la esamene, si prin acést'a crede a fi facutu totulu. Raporturile ce incurgu, seau se punu ad acta, seau se dau la comisiumi de acele spre studiare si referare, cari afla cu cale a le tiené la sine pana ad calendas graecas, si asiá ori ce propuneri, ce se facu in interesulu ameliorarei invetiamentului, re-manu — propuneri. O inspectiune, o controla severa, lipsesce cu totulu. Apoi de inspectiunea ordinariatului nu mai vorbescu nimica, càci nu am ce. Participarea vicariului la esamene nici la unu casu nu se póte numi nici inspectiune, nici controla asupra celoru propuse si invetiate.*)

Cá midilóce ameliorátóre dupa mine aru fi urmátorele:

1. Invetiatori bine cualificati nu numai dupa forma, dar' in esentia, apoi bine salarisati.
2. Tóte utensilie si recuisitele necesari la propunerea intuitiva.
3. Conferintie invetiatoresci si o reuniune invetiatóreca.

Din preparandi'a, ce a fostu aci dela 1860—1869, s'au fostu capetatu o frumósa cununa de invetiatori

*) Candu vicariulu se pregatesce a esi la esamene, invetiatorii se informéza „pe sub mana“, déca elu este insoçitu de cutare seau cutare invetiatoriu dela scóla normala, si affandú, ca elu merge singuru la esamene, invetiatorii 'si punu peleri'a într'o urechia, — esamenulu nu le mai face dorere de capu.

bravi; dorere inse, că aceia se rarescu din anu in anu, fora a fi supliniti. Invetiatorii, ce-i capetamu dela preparandi'a gherlana — trebuesce se marturisescu francu, inse cu dorere — pre mine unulu nu me multiimescu, celu puçinu dupa esperinti'a, ce am facutu. Facu acésta marturisire publica chiar pentru a atrage atentiunea respectivului ordinariatu, că se-se îngrijésca de radicarea acelei preparandie.

Utensiliile si recuisitele de instructiune in genere lip-sescu mai cu totul. De asiá ceva nu se intereséza nimene, desi se potu procurá cu sume neinsemnate. Apoi dîcu, fora utensilie, fora aparate propunerea buna si intuitiva este ilusoria.

In vremi mai bune si pre la noi s'au tienutu conferintie invetiatoresci si inca cu rezultate fórte bune. Acele conferintie erau ambulante prin fostulu districtu. Ultim'a conferintia, mi-se pare, s'a tienutu in anulu domnului 1872; de atunci a adormitu in domnulu, si nimene nu o mai trediesce. Asemene am audítu vorbindu-se pre la anulu 1873 de infintiarea unei reuniuni de invetiatori; sum informatu, că s'a facutu statutu si s'a susternutu spre aprobare; unii sustienu, că dóra s'ar fi si aprobatu; inse cu tóte aceste dórme dusu!! Cu anima plina de bucuria cetescu raporturile despre reuniunile si conferintiele invetiatoriloru de prin partile ungurene; inse simtiescu totu odata profunda mahmire, căci pre la noi nici nu vorbesce nimene de nescie institutiuni atátu de salutarie.

Pana candu atát'a indiferentismu, d-loru invetiatori?! Déca superiotatile scolastice se intereséza atátu de puçinu de starea invetiammentului poporalu, este rôn-dulu la voi se ve constitui in conferintie si reuniune, — calea cea mai salutară si cea mai secură, pentru a dá scóleloru unu impulsu mai puternicu spre progresu. Nu lasati inceputulu atátu de frumosu se apuna in germene! Ve aliati si concentrati poterile la cultivarea acestui embrione, si cu tempulu, prin o sirguintia intensiva, prin o activitatea neintrerupta, veti cresce din dinsulu unu puternicu arbore, ce va scuti scólele nóstre ori de ce tempestati si ori de ce pericle amenintiatórie. Puneti umeru la umeru, si la lucru! Intreprinderea vóstra va gasi spriginu caldurosu la toti doritorii de inaintarea scóleloru si a natiunii romane; apoi care Romanu nu doresce acést'a??

Altcumu speru a mai reveni la acésta tema.

Pana atunci primesse, d-le redactore, asecurarea deosebitei mele consideratiuni si stime!

Naseudu, finele lui Novembre 1877.

Dr. A. P. Alessi.

Din Romani'a.

Consiliulu generalu alu instructiunii publice.

(Raportu adresatu d-lui ministru alu instructiunii.)

(Fine.)

III.

Modificarea programel seminareloru.

In privinti'a acestoru modificari, d-vóstra, prin organulu onorab. consiliu permaninte, ne-ati propusu:

1. A ne pronuntiá asupra invetiammentului clericalu, ce se predá astadi in seminarele statului, si

2. A se cercetá si de acestu consiliu proiectulu de programu elaboratu de St. Sinodu relativu la aceste seminare si care actualmente se afla depusu in sinulu corpuriloru legiuitóre.

Consiliulu generalu, recunoscêndu d'impreuna cu d-vóstra importantia si insemnatatea invetiammentului clericalu, pentru ca in adeveru biserica a fostu totu-dé-un'a scutulu nationalitatii si scól'a poporului, si ca seminarele nóstre aru trebui se formeze apostoli demni de sublim'a loru misiune, precumu si persóne luminate si demne de a ocupá locurile cele mai inalte in erarchi'a bisericesca, convinsu de insuficientia invetiammentului clericalu in vigóre, a admisu luarea in esaminare a proiectului elaboratu de St. Sinodu, delegându din sinulu seu o comissiune ad hoc compusa din barbatii cei mai competinti in acésta ramura.

Comissiunea, in urm'a mai multoru intruniri si a unei serióse cercetari facute asupra acestei cestiuni, considerandu, ca invetiammentulu clericalu, fora indoieála, n'a produsu rezultatele asteptate, s'a vediutu pusa in positiune de a cautá si cauzele acestui tristu fenomen; ér din raportulu, ce ea a adresatu acestui consiliu, resulta:

1. Ca program'a invetiammentului clericalu in vigóre chiar in principiu e defectuósa, căci ea imparte invetiammentulu clericalu in doue grade, gradulu I seau cursulu inferioru cu 4 clase, destinatu a formá preoti pentru sate, si gradulu alu II seau cursulu superioru cu 3 clase, destinatu a produce preoti pentru orasie si treptele cele mai inalte in erarchi'a bisericesca.

Acésta defectuositate se gasesce adoptata si in proiectulu St. Sinodu, impartîndu-se invetiammentulu clericalu de asemenea in 2 grade: celu d'antâiu, cursulu inferioru, cu 5 clase pentru preoti de sate, si celu de alu doilea, cursulu superioru, cu 3 clase pentru preoti de orasie si pentru inaltii demnitari erarchici, impartire ce nu se gasesce la nici unulu din statele cele mai inaintate in cultura intelectuala, cá nerationata, fiindu-ca scopulu invetiammentului clericalu este de a produce preoti demni de misiunea loru fora distinctiune; căci, atátu preotii de pe la sate, câtu si cei de prin orasie au aceiasi misiune; fiindu-ca si unii si altii administreza aceleasi mistere, si unii si altii trebuie se predice aceeasi doctrina si morala: a lui Cristu; si unii si altii suntu confesori; tuturoru le incumba in modu indispensabilu obligatiunea de a indreptá pe celu abatutu de la virtute si de a-lu intari intru credinti'a cea adeverata. Apoi poporulu, mas'a cea mare a natiunii, nu locuiesce prin orasie, ci prin sate, si uniculu invetiatoru si parinte alu fiiloru sei, la care ei alérgea in tóte impregiurarile grave, spre a-i cere consiliulu, este preotulu. Prin urmare preotulu din satu nu póte fi mai puçinu invetiatu de câtu celu din orasiu; căci ce consiliu, ce consolatiune ar poté se dea unu preotu seracu de invetiatura? Apoi preotii de pe la sate, cá

unii ce neîntreruptu se afla în contactu cu saténulu, au pe langa misiunea sacerdotala, si aceea a propagatorilor luminei intelectuale.

De unde urméza, ca programulu actualu alu invetiamentulu clericalu, câtu si proiectulu St. Sinodu, suntu contrarii principiiloru didactice si pedagogice, care ceru, cá invetiamentulu se progreseze treptatu si in proportiune cu desvoltarea facultatiloru intelectuale.

Aceste considerate si multe altele, ce s'au pututu vedé in raportulu comisiunei insarcinata cu cercetarea programeloru seminariale, le-a avutu consiliulu generalu in vedere, si dupa lungi si serióse debateri a venitu la conclusiunea de a se reformá cu totulu sistemulu invetiamentulu clericalu de adi, adoptandu in principiu urmatórele reforme:

1. A se luá mesuri pentru infintiarea a doue facultati de teologia: un'a in Bucuresci si alt'a in Iasi, destinate a formá preoti si teologi.

2. Spre a avé profesori la facultatile de teologia, guvernulu va alege unu numeru suficiente de tineri bacalaureati si-i va tramite cu spesele statului la facultatile de teologia din strainatate, spre a studiá cursulu invetiaturiloru teologice si a obtiné diplom'a de doctoru in teologia.

3. Pana candu facultatile de teologia voru produce preotii necesari parochieloru din tíera, se va mantiné pe langa fiecare eparchia câte unu seminaru.

4. Aceste seminare voru fi tóte cu câte 8 clase. In ele se voru propune studii analóge cu acelea ale liceelor, precumu si cunoscintiele indispensabile preotului.

5. Programele seminariale se voru supune deliberei consiliului generalu de instructiune.

6. Pe langa fia-care facultate teologica din cele doue se va infintiá câte unu seminaru generalu seau convictu, in care se voru primi toti elevii facultatii, ce se voru destiná carierei preotiesci, dându-li-se aci gratisu nutrimentulu, imbracamintea, cartile necesare, cu unu cuventu cele trebuintióse unui scolaru.

7. Personalulu administrativu alu convictului va fi dintre preoti.

8. Personalulu didacticu alu seminareloru si alu facultatiloru de teologia va continuá a depinde de ministerulu instructiunei, avendu aceleasi drepturi si datorii, cá si ceialalti profesori ai statului.

Condusu de aceste principii si pe bazele aci aritate, consiliulu generalu a si elaboratu o schitia de programu, avendu de scopu principalmente de a servi d-vóstra cá norma in sustinerea reorganizarii seminareloru, ce are a se face de corpurile legiuitoare prin o a-nume lege seau prin reformarea dispositiuniloru prevediute in actuala lege de instructiune publica, relative la seminare, rezervandu-si consiliulu dreptulu de a revení in detailu asupra acestui programu, atunci candu elu ne va fi espusu dupa tóte cerintiele legeri si dupa ce mai antáiu principiile exprimate de noi se voru traduce in lege de corpurile legiuitoare. Acésta

schitia de programu, fiindu votata de unanimitatea membriloru presinti ai consiliului, in numeru de 21, cu onóre se anexéza pe langa acestu raportu.

IV.

Revisuirea programelor studieru liceale.

Asupra acestei cestiuni, consiliulu generalu, de si a numitu o comisiune din sinulu seu spre a se ocupá cu acésta revisuire, totusi consiliulu n'a gasitu oportunu a se pronuntia, déca e de trebuintia seau nu usiurarea programelor, ce se propune, pana ce mai antáiu nu va luá cunoscintia de tóte avisele consilieru profesionale din tíera, conformu art. 70 din legea instructiunei. Basatu déra pe aceste considerante, consiliulu generalu s'a vediyutu silitu a remite acésta cestiune pentru viitórea sesiune a anului urmatoru.

V.

Adoptarea bancei pulpitrului in scótele publice.

In acésta privintia 3 au fostu cu deosebire punctele, asupra carora ati atrasu atentiunea consiliului generalu, cerendu-i avisulu seu.

1. Este necesitate a se transformá bñncile actuale din scótele nóstre in bñnci pulpitre?

2. Trebuie generalisata acésta transformare la tóte scótele publice?

3. Care din diferitele modele de bñnci pulpitre din cele esistente la scótele din strainatate trebuiescu adoptate?

Asupra acestoru cestiuni, consiliulu generalu, tinendu comtu de cerintiele igienice, de necesitatiele didactice si de midilócele pecuniare, de cari dispune actualmente tíer'a nóstra, dupa multe debateri armate in sinulu seu, a admisu si votatu in principiu:

1. Adoptarea bancei pulpitrului, in locul defectuósei bñnci de astadi.

2. A se generalisá banc'a pulpitrului in scótele publice gradatu si anume incependu cu scótele eleviloru celoru mai juni, si chiaru dintre acestea a se introduce cu preferintia in localele, unde spatiulu saleloru de studiu permite punerea pulpitreloru, admitiendu-se in acésta gradare si salele, in care se facu lectiuni de desemnu si caligrafia.

3. A se adoptá banc'a pulpitrului cea mai perfecta, dupa modelele ce se voru esecutá in marime definitiva.

In privintia puntului din urma inse, consiliulu generalu neputendu-se pronuntia asupra unui anume modelu din cauza, ca timpul nu a permisu a-i se presentá in natura câte-va modele, dupa cumu se credea, consiliulu a decisu, cá modelulu de pulpitrului, ce are a se adoptá in scótele publice, se se lase la bun'a in-grijire si chibzuire a administratiunei scolare.

VI.

Cestiuni provenite din initiativ'a membriloru consiliului generalu.

Printre cestiunile de natur'a acésta, ce s'au agítatu in sinulu acestui consiliu, cele mai principale au fostu acestea:

1. Revisuirea și modificarea programei studiilor din școlile publice primare rurale și urbane de ambele sexe.

2. Ușurarea orelor de prelegeri a unor a din profesorii de la licee și mai cu seama a celor de limbi.

Asupra primei chestiuni, consiliul general, convinsu, d-le ministru, ca toată dezvoltarea umanitară, superioară și specială a junimeii, se bazează pe școlă primară, a cautat, că invetiaturile conținute în programul menționatelor școlii, se corespundă cât se poate mai bine cu scopul și natura acestor școlii, și astu-feliu consiliul general s'a vediatu necesiatu, în amendarea și modificarea programelor actuale primare, a votă câte unu programu separat pentru fiecare din aceste școlii, basandu - și lucrarea pe următoarele considerante:

1. Copii satenului, luati de la trebuințele câmpului de parintii lor, nu potu stă la școlă unu anu întregu. Anulu școlii rurale fiindu din această cauză mai scurtu, consiliul a trebuit se dea mai puțină dezvoltare studiilor din școlile primare rurale, de câtu celor din școlile urbane.

2. Aceeasi lipsa de timp aprăpe manifestandu-se și în școlile primare urbane de fete din cauză lucrului de mână, cu care aru trebui se se ocupe mai multu copilele noastre, consiliul s'a vediatu obligatu a elaboră pentru școlile urbane de fete o programă distinctă de a celor de baiati.

O dificultate însemnată s'a prezentat consiliului la combinarea programelor în chestiune: legea instrucțiunii publice la art. 45 prevede pentru invetiamentul primar numai 3 ani de studiu, pe candu organizarea actuală este făcută pe 4 ani; cu toate acestea, consiliul general, pentru multe rațiuni pedagogice, a preferit această împărțire pe 4 ani, că neapăratu trebuincioasă, pentru că școlă primară se-si realizeze dublulu seu scopu d'a pregăti junimea pentru cultura secundară și d'a formă în organismulu școlar unu totu relativu completu, sperandu, ca autoritatea școlară va consacra prin lege ceea ce practică recunoșce că ne-naturabilu, ba poate, ca va mai largi încă cerculu acestui invetiamentu, în ceea ce privește timpul.

Chestiunea, care a preocupat cu deosebire consiliul general, a fostu acea privitoare la executarea programelor.

În adevăru, o programă fie ea ori câtu de bine combinată, nu poate produce fructele dorite, deca, pe d'o parte, profesorii nu voru ave calitățile necesare misiunii lor și nu voru fi puși în condițiuni mai bune, er pe d'alta, deca voru lipsi cartile bune și aparatele didactice necesare.

Consiliul general, convinsu ca autoritatea școlară va îngrijii, că pe viitoru personalulu didacticu se fie pus în condițiunile cele mai propice unei valorose productiuni, și exprima dorința d'a vedea în curându pe institutori și institutrice dezvoltandu-si toată activitatea lor didactică în conducerea unei singure

clase, căci sistemă întrebuințării unui institutor în mai multe clase prezintă inconveniente, a carora înfluența nu poate se fie de câtu vatemătoare instrucțiunii.

Câtu pentru cartile didactice, ar fi de dorit, că ele se se înmulțesca, pentru că astu-feliu autoritatea școlară se poate face mai bună alegere și pentru că consiliul general se poate ajunge a fixă prin programă cartile de întrebuințat în școlă. Elu crede, ca numai cu modulul acestă ar potea dispărea lipsă de unitate, ce se observa în invetiamentul nostru. Și pentru a se potea atinge mai bine scopulu acestă, consiliul consideră că o necesitate imperioasă introducerea în școlile primare a ambelor carti de lectură, de cari dispune astadi, că mai didactice și mai corespundietore scopului, adeca: cartea de lectură a invetiatorilor asociati din Iasi și acea a invetiatorilor din București, putendu ele înlocui cu folosul multe alte carti, ce se dau copiilor adese ori fora nici o direcțiune. De aceea, consiliul general a și combinat programele școlilor primare pe basă menționatelor carti de lectură; astu-feliu că religiunea, istoria naturală, dreptulu administrativu, etc., se fie invetiate din cartea de ceteră, prin esplicatiunea profesorilor.

Apoi, în ceea ce privește limbă, scopulu gramaticii române fiindu de a pune pe copii în stare se-si exprime cugetările în modu corect atătu prin scriere câtu și prin vorbire, precumu și a întielege cugetările altoră, consiliul general a crediatu de necesitate, d-le ministru, a se recomandă institutorilor dese convorbiri cu școlarii, și mai alesu multe exercitii în scrisu, exercitii relative la regulile gramaticale, câtu și la prepararea pentru a potea ajunge în semestrulu II din clasă IV la compuneri libere.

Exercitii analoge în scrisu trebuiescu făcute și la geografia și la aritmetica, căci numai astu-feliu se potea întipări bine în mintea copiilor obiectulu studiatu.

Aceste fiindu, d-le ministru, ideile și tendințele, cari au presidat la revisuirea acestor programe, consiliul generalu ve roga că, usându de facultatea, ce ve dă legea, se faceti că reformele conținute în ele, se se introduca cu o ora mai înainte în invetiamentul din școlile noastre primare, căci, fora a ave pretentiunea de a ve prezenta o opera perfectă, consiliul crede cu toate acestea, ca programulu în chestiune, astufeliu reformatu, s'ar potea aplică cu mai multu succesu că celu esistentu.

Programele pentru școlile primare rurale, acelor urbane de baieti și acelor primare de fete, se anexăza la acestu raportu; ele s'au votat în totalu de unanimitatea membrilor prezinti în numeru de 21.

Asupra chestiunii a dona, consiliul generalu găsindu legitimă cererea, și exprima dorința, că onor. consiliu permanent se iea mesuri pentru ușurarea acestor d-ni profesori în materiile lor, fora inse a se modifică orarul votatu de consiliu.

Consiliul general respundendu la toate chestiunile, ce i-s'au pus în discuțiune, nu-si potea termina

raportulu fora a-nu-si manifestá, d-le ministru, viu'a sa recunoscintia pentru sollicitudinea, ce i-ati aratatu si cu acésta ocaziune in totu timpulu duratei sesiunii sale, contribuindu astu-feliu a-i usiurá sarcin'a, prin luminele desinteresate si totu-dé-una binefacátore, ce, cá presiedinte, ati adusu deliberariloru sale.

Totu-o-data, consiliulu generalu se simte ferice a esprimá viuele sale multiamiri si onor. membrii din consiliulu permaninte, delegatii d-vóstra, pentru concursulu adusu acestui consiliu in resolvarea unoru cestiuni de atát'a importantia pentru instructiunea publica.

Primiti, ve rogamu, d-le ministru, prin organulu suptsemnatiloru, espresiunea sentiementelor de deosebita stima si inalta consideratiune, ce ve pórtá consiliulu generalu.

Presiedinte delegatu : **Ghenadie**, fostu Argesiu.

Raportoru generalu : **C. Troténu**,

Secretaru : **C. Troténu**.

Omulu,

tractatu din punctu de vedere anatomicu seau alu partiloru sale.

(Urmare.)

II. Grumadiulu.

Pre ce amu dísu, ca se radíma capulu? (pre grumadiu, cu care stá in legatura strinsa). Prin ce? (prin pele, carea fora a se intrerumpe, acopere capulu, si in diosu dela grumadiu celea alalte parti). Arata la vecinulu teu P., paná unde ajunge grumadiulu in diosu! Ce impreuna elu? (capulu cu trunchiulu.) Ce forma are? Grumadiulu stá in legatura cu capulu si cu trunchiulu nu numai prin pele, ci si prin alte multe parti din launtrulu lui si anume: prin gátleju, prin inghitítore seau faringe, prin doue arterie si langa ele doue vine, cari le poteti si vedé, priviti! (se arata celea de laturile grumadiului din ainte), prin alte arterie si vine in partea din dreptu si totu aici prin o parte a osului spinarei seau a columnei vertebrale s. a. s. a., pre cumu si prin nesce muschi de o potere mare. (Arterie, vine, muschi — se dau deslusiri mai pre largu despre ele, dupa cumu se arata in acestu tractatu la rondulu seu)

Gur'a, carea, pracom vedeti, e larga, se strimtéza spre a formá faringele seau inghitítorea si gátlejulu, prin carele din urma respiramu, tragemu in noi aeru si-lu damu apoi éra afóra. De gátleju, in partea din ainte, se tiene si redicatur'a, ce se vede in partea din afóra si se numesce: mèrulu lui Adamu. Pentru ce? Eca-lu! Sub elu stá o alta parte, numita ghindula, de form'a unui scutu. Voi sciti din istori'a Romaniloru, ce erá scutul! Partea columnei vertebrale, cáta e de-a lungulu grumadiului, consta din 7 vertebre (se esplica). In launtrulu ei este medu'a spinarei, carea stá in legatura strinsa cu creerii, dupa cumu vomu vedé mai incolo.

III. Trunchiulu.

Grumadiulu se radíma — pre ce? (pre peptu). Acést'a nu e bine dísu. Pentru ca, — ce numesci tu peptu? Arata-mi peptulu teu! Cumu se numesce partea din dreptu? (spate). Asia dara vedeti, cá nu e bine dísu, ca grumadiulu stá pre peptu! Ci noi dícem mai bine: pre cosiulu peptului, fiindu-cá, déca vomu cercetá acésta parte giuru impregiuru, ne vomu representá unu cosiu, care sémena multu puçinu cu elu. Deci i vomu díce asia de aici incolo. Tieneti minte! In ce e invelitu si cosiulu peptului? (in pele, carea se continua dela grumadiu), — Sub ea se afla nesce muschi seau carne, despre care vomu vorbí mai la vale; ér' sub carne ósele peptului, cari — cumu se chiama? (cóste), Cóste de pui, de porcu, de calu s. a., credu, cá a vediutu fia care din voi. Suntu dóue ronduri de cóste, care incepu dela midiloculu peptului, si unu rondu merge spre drépt'a, ér' celu-alaltu spre stang'a; de unde se si numescu cóste de-a drépt'a si cóste de-a stang'a. Suntu ele drepte — ce cugetati? (suntu curbe). Priviti nuiéu'a acést'a, cumu o voi incovoia-o eu! Ce forma are acumu? (de semi-cercu). Atátu cóstele de-a drépt'a, cátu si celea de-astang'a au aprópe form'a acést'a. Ce forma are deci cosiulu? (rotunda). Nu e rotunda, cáci priviti: dela man'a drépta spre stang'a este mai lungu, de cátu dela peptu spre spate; apoi trebue se sciti, cá la partea de-a supr'a, de catra grumadiu, este mai strémtu de cátu la partea din diosu, cóstele adeca-su mai scurte, in cátu ar' avé cam form'a acést'a (se desemnéza form'a pe tabla, o forma de cosiu de albine seau conu, ce se scie dela desemnu si computu; ba unde se póte, se arata chiar' si cosiulu acest'a dela unu scheletu). Medicii, cari pre ómenii omoriti s. a. i sectiunéza (taia,) au numeratu cóstele dela cosiulu peptului si au aflatu, ca suntu 24 de tóte, si adeca 12 de o parte si totu atátea de cea lalta. Cóstele de pre o parte suntu legate cu celea de cea lalta parte atátu la midiloculu peptului, cátu si la midiloculu spateloru, prin sgarciuri si muschi. Totu asia suntu legate si cóstele de pre o parte intre sine. Poteti se pipaiti si ve veti convinge in cátu-va.

In midiloculu spateloru din dreptu este columna vertebrala, sciti, care se continua dela grumadiu si consta din 12 vertebre; ér' la midiloculu peptulu stá osulu peptului, numitu si epure. Epurele dela porcu 'lu cunósceti. Cóstele si epurele suntu imbracate cu carne subtire si puçina, mai multa intre cóste, dupa cumu ve veti fi convinsu si ve veti convinge de aici in colo.

Grumadiulu, amu vediutu, cá stá in legatura cu capulu. Elu stá in legatura si cu cosiulu peptului. In partea esterióra prin ce? (prin pele si indata sub ea prin muschi). Prin ce apoi in launtru? (prin osulu spinarei s. a.) Inghitítorea se prelungesce si in peptu in forma de cilindru. Acest'a sciti ce e. Acést'a prelungire se numesce esofagu, care merge de-a lungulu peptului. Mai stá peptulu in legatura cu grumadiulu si capulu prin arteriele si vinele, cari le-am enume-

ratu la grumadiu, prin vênutie mai mici decâtu acelea si prin muschi.

Prin gâtleju tragemu in noi aeru, care se duce in cosiu lu peptului si anumitu — care scie unde? (in plamani). Ati vediutu voi plamanile unui animalu? (vediutu). Plamanile la omu si la celea lalte vertebrate suntu asiediate in o pelitia, numita: pleura. Pentru ce ôre se dice plamani si nu plamâna? (pentru că nu e numai un'a). Suntu dôue, un'a de-a drépt'a si alt'a de-a stang'a in pleura. Carea e colórea loru la porci? Ce forma au? Ce marime? Ce se intempla cu aerulu mai reu, care se si arunca afara pre calea intrarei?

Intre plamani este asiediatu anim'a, de carea ati auditu fia care. De partea de-asupr'a a cosiu lu peptoralu este radimata anim'a si plamanile. Anim'a inca este invelita in o pelitia, numita pericardiu. Form'a animei e cá si la unu puiu, cumu? (conica).

Ea e asiediatu cu partea cea mai grósa si mai mare de-asupr'a, ér cu vârfulu in diosu, ceva spre stang'a. Colórea sa e bruna. Interiorulu i consta din patru despartieturi seau chiliutie; din cari doue suntu mai mari, asiediate in partea sa de-asupra, un'a de-a drépt'a si alt'a de-a stang'a, si se numescu auricul'a drépta si stanga. Celea de desubtu suntu asiediate totu in modulu mai susu aratatu si se numescu: cea de a drépt'a: ventricul'a drépta, ér' stang'a ventricul'a stanga. Auricul'a drépta si cu ventricul'a drépta comunica seau adeca suntu impreunate prin o usitia seau ventilu; totu asemenea si celea de-a stang'a; inse auricula cu auricula si ventricula cu ventricula, seau aricul'a drépta cu ventricul'a stanga si auricul'a stanga cu ventricul'a drépta nemidilocitu nu comunica, ci numai midilocitu, cumu vomu vedé. Mai di si tu o data acést'a! Tu! etc. Tieneti minte! (Tóte acestea s'au desemnatu pre tabla si s'au tractatu cumu numai se póte de intuitivu). Afóra de comunicarea aratata, ventricul'a drépta mai comunica cu o arteria, numita plamanaria, ér cea stanga cu o arteri'a, numita aorta, Auriculele inca mai comunica fia care cu vine, si prin acestea anim'a este in legatura cu vasele sangelui.

Sangele ambla prin omu, dupa cumu ve voiú spune eu mai incolo. Anim'a este partea a cea, carea jóca rol'a prima si cea mai insemnata cu privire la amblarea seau circulatiunea sangelui. Ea se misca iu continuu si inca in unu modu regulatu, candu omulu e sanetosu si in stare liniscita; inse nu totu astu-feliu, candu fuge, se mania, se bucura, e morbosu s. a. Candu anim'a se misca, ea lovesce cu vârfulu seu de cóste si prin acést'a se causéza sune-tulu, care-lu potemu audí, déca punemu urechi'a pre peptu, de partea stanga, dea supr'a ei. Cercati numai!

Plamanile suntu asemenea partea cea mai insemnata pentru resuflare seau respiratiune, despre care inca ve voiú spune la timpulu seu.

Din apoi'a animei stau mai multe vine si arterie,

vase de acelea, prin cari vine d. e. laptele in titie la femej, si totu pre aici trece in diosu si esofagulu.

Cosiu lu peptului se desparte de partea de sub elu, care se numesce fóle, prin o pelitia numita diafragma. Acést'a este boltita in susu. Spuneti-mi unu corpu, cu suprafaci'a boltita, de form'a acesteia! (cerulu bisericej, unu burete din padure etc.) Ce e dara indata sub diafragma? (fólole). Nu tóta partea dela peptu, pana unde se incepu asia numele petióre, este fóle; ci acest'a merge numai pana la unu locu. Prin ce se tiene fólele de peptu? (prin pele, muschi, arterie, vine) pre cumu si prin alte parti, cari vi le voiú spune eu, ascultati deci cu atentiune!

Esofagulu, despre care amu vorbitu, ca trece pre din dreptulu animei, se continua si in fóle, unde se largesce spre a formá o alta parte, numita ranza seau stomacu. (Aici ér' s'a luat unu tipu bunu, in lips'a adeveratelor obiecte de intuitiune, pre cumu s'a facutu preste totu loculu; copii s'au facutu atenti la tóte impregiurarile si apoi s'a procesu mai de parte). Priviti aici! (s'a aratatu stomaculu numai, acoperindu-se celea lalte parti, cu cari de impreuna este facutu in tóte cartile romane si germane, câte le cunosc eu). Acest'a e stomaculu. Aici se finesce esofagulu. De aici incepe stomaculu. Este elu mai spatiosu de cátu esofagulu? (e)! Considerandu lungimea lui, — cumu este elu asiediatu? (de-a curmedisiulu). Este elu in o forma de grosu pre totu loculu? (nu). Unde e mai grosu? (indata dupa esofogu). Si apoi ce se intempla cu elu mai de parte? (se strímtéza neincetatu). Ati vediutu voi Tigani, care dicu din cimpoiú? Are acest'a asemenare cu cimpoiulu? Asia dara stomaculu are form'a? (unui cimpoiú). In launtru nu are mai multe despartituri, ci numai una.

Partea stomacului, carea o vedeti, e cea de inainte (pre tipu). La care parte a stomacului se finesce esofagulu? (la stang'a). Elu este asia dara asiediatu dela man'a stanga spre drépt'a.

(Va urmá).

Protocolulu

adunarei generale a „Reuniunei invetiatoriloru romani dela scótele confessionale gr. or. din dieces'a Caransebesiului“, tienuta in Reciti'a-montana la 2/14 si 3/15 Augustu 1877.

(Urmare.)

20. D-lu Ioanu Baic'a cá referinte alu comisiunei respective cetesce proiectulu comisiunei despre spelele bugetari ale reuniunei pre an. 1877.8 si-lu recomanda adunarei spre primire. D-lu Ioanu Marcu observéza, ca sum'a de 15 fl., propusa de comisiune pentru procurarea de opuri pedagogice, e prea mica; propune deci radicarea aceleia la celu puçinnu 50 fl.— Adunarea generala, luandu in consideratiune acésta propunere, statoresce bugetulu reuniunei pe an. 1877.8 in urmatoriulu modu:

1. Pentru recuizite scripturistice, corespundin-
tia s. a. 25
2. Pentru prenumerarea foiei pedagogice „Scóla
Romana“ 05
3. Pentru procurarea de opuri pedagogice 50
4. Pentru tiparirea protocolului adunarei generali 10
5. Pentru tiparirea invitatiunilor la viitóri'a adu-
nare generala 05

Sum'a fl. 95

21. D-lu Ioanu Marcu reportéza, cumu-ca comisiunea esmisa pentru esprimarea de multiamita d-lui J. K. Schwing si-a implinita detorinti'a, ceea ce adunarea generala ié spre sciintia.

22. Presidentulu reuniunei, d-lu Mart. Tiapu, incunosciintéza adunarea, cumu-ca luandu dinsulu asupra sa sarcin'a comisiunei esmise pentru inscrierea membrilor, este in placut'a pusetiune a face urmatorulu raportu imbucuratoru. De membrii fundatori s'au inscrisu urmatorii d-ni, si anume: 1. Antoniu Crenianu, jude cerc. adm. in Reciti'a, 2. Cristianu Patesianu in Reciti'a, 3. Petru Brostcanu, secretaru la societ. cal. fer. in Reciti'a, 4. Georgiu Cracinu, notariu com. in Cólnicu, 5. Dumitru Brosteanu, magistru de posta in Zorlentiulu-mare, 6. Grigorie Balanescu, macelaru in Reciti'a, 7. Iuliu Vuí'a, notaru in Reciti'a, 8. Nicolae Brosteanu in Reciti'a, 9. Nicolae Prosteanu, sub-jude reg. in Bocsí'a-montana, 10. Iosifu Deheleanu, notaru in Morizfeld, 11. Ioanu Budintianu, avocatulu in Bocsí'a-montana, 12. Mihaiu Poerianu, preotu si ases. consist. in Lugosiu, 13. Nicolae Marta in Reciti'a, 14. Stefanu Antonescu, deputatu dietalu in Bocsí'a-montana, 15. Dumitru Antonescu, avocatulu in Bocsí'a-montana, 16. Alexandru Crenianu, caltiunariu in Reciti'a, — fiacare cu câte o sum'a de 20 fl. v. a.; éra de membrii ajutatori domnii: 1. Georgiu Nicolaevits, comerciante in Reciti'a cu 20 fl., 2. Augustu Gonteanu, notariu in Reciti'a-montana cu 20 fl., 3. Adolfu Diaconoviciu, secretaru la societ. cal. fer. in Reciti'a cu 20 fl., 4. Iuliu Bordanu in Cacov'a cu 5 fl. si 5. N. Calaceanu, fostu inspectoru scolaru in Timisióra cu 2 fl. v. a.

Adunarea generala, la propunerea presidentului, luandu acestu raportu cu multa placere la cunosciintia, primesce pre toti domnii susu-numiti de membrii ai reuniunei.

23. Fiindu la ordine constituirea reuniunei pre bas'a statuteloru modificate, presidentulu Mart. Tiapu dimisionéza d'impreuna cu toti functionarii si membrii de comitetu si propune pentru conducerea actului electoralu alegerea unui presidentu si notaru ad hoc.

Adunarea generala alege de presidentu ad hoc pre d-lu Iuliu Petricu, éra de notaru pre d-lu Dem. Gasparu. D-lu Iuliu Petricu, ocupandu locul presidialu, multiamesce adunarei pentru onórea oferita si suspinde siedinti'a pe 10 minute pentru scopulu unei consultari in privinti'a alegerilor.

24. D-lu presidentu ad hoc redeschidendu siedinti'a, cu o cuventare petrundietóre, la propunerea conmembrului Ioanu Popoviciu, enuncia urmatorulu resultatu de alegere, primitu cu aclamatiune de adunarea generala, si anume: de functionari se alegu: 1. Stefanu Antonescu, presidentu, 2. Martinu Tiapu, vicepresidentu, 3. Ioanu Tina si Ioanu Marcu, notari, 4. Ioanu Oprea, cassaru, 5. Aureliu Draganu, bibliotecaru; éra de membrii ai comitetului: 1. Ioanu Ionasiu, 2. Dim. Gasparu, 3. Stefanu Demetroviciu, 4. Pavelu Chinesu, 5. Ioanu Baic'a, 6. Antonu Sabinu, 7. Iuliu Petricu, 8. Traianu Linti'a, 9. Dimitrie Novacu, 10. Ioanu Budintianu.

25. D-lu presidentu ad hoc propune esmiterea unei deputatiuni, care aducédu la cunosciinti'a d-lui Stefanu Antonescu alegerea de presidentu, se-lu invite a ocupá locul presidialu. — Propunerea acésta primindu-se, deputatiunea se alege in persónele d-loru: Martinu Tiapu, Aureliu Draganu si Ioanu Popoviciu, cari numai decátu si plecara spre a escutá insarcinarea primita.

26. D-lu Ioanu Baic'a observéza, ca atátu modificarea statuteloru, câtu si alegerile facute suntu in contra statuteloru, si prin urmare ilegale. D-nulu presidentu reflectéza, ca observarea d-lui Ioanu Baic'a, nefindu la ordine, nu se póte admite la desbatere. Adunarea generala decide a trece la ordinea dílei.

27. D-lu Martinu Tiapu in numele deputatiunei esmise pentru a invitá pre nou alesulu presidentu la ocuparea locului presidialu, raportéza, ca a fostu la locuinti'a d-lui Stefanu Antonescu, dara nu la gasitu aci. — In urmarea acestei incunosciintiari d-lu presidentu ad hoc gratulandu reuniuni pentru binemerit'a alegere a presidentului reuniunei in persón'a d-lui Stefanu Antonescu, se retrage cedandu conducerea presidiului d-lui vicepresidentu, Martinu Tiapu. Acést'a ocupandu-si locul, propune determinarea locului pentru viitóri'a adunare generala. Dupa mai multe desbateri infocate se decide cu mare maioritate, cá adunarea generala din anulu viitoriu se se tiena in Biserica-alba.

28. Se face propunerea, cá reuniunea invetiat. din dieces'a Caransebesiului in semnu de fiéscu recunosciintia catra veteranulu emeritu profesorulu si directorulu preparandialulu Alexandru Gav'r'a, se edea portretulu acestui bine meritatu barbatu. — Propunerea acést'a se primesce cu insuffetire si se transpune comitetului spre efectuire.

29. Presidentulu invita adunarea, cá se aléga dintre membrii reuniunei doi delegati cu insarcinarea, cá se reprezenteze reuniunea in sinodulu eparchialu viitoru. Adunarea alege de atari cu unanimitate pre domnii Martinu Tiapu si Ioanu Marcu.

30. D-lu Pavelu Munteanu, reflectandu la insemnatele merite pre terenulu literaru pedagogicu si didacticu, recunoscute nunumai de invetiatorii romani.

ei si de multi barbati competinti de alte nationalitati, ale distinsului pedagogu romanu, multu stimatulu d-nu Basiliu Petri, redactorulu foiei „Scóla Romana“, propune alegerea d-sale de membru onorariu la reuniunea invetiatoriloru romani gr. or. din dieces'a Caransebesiului. Adunarea generala primindu cu mare entusiasmu intre urari generali de „se traiésca“ acésta propunere, alege si recunósce pre multu stimatulu d-nu Basiliu Petri, redactorulu foiei „Scóla Romana“, de membru onoraru la reuniunea invetiatoriloru romani gr. or. din dieces'a Caransebesiului si dispune, cá presidiulu, se-lu incunoseiintieze despre acésta primire. *)

31. Presidentulu propune alegerea unei comisiuni pentru autenticarea acestui protocoalu. — Adunarea generala alege pre d-nii: Ioanu Oprea, Antonu Sabinu si Dimitriu Novacu.

32. La propunerea presidentulu adunarea generala intre urari de „se traiésca“ esprima urmatóriele multiamite: Ilustritatei Sale d-lui episcopu Ioanu Popasu pentru intemeierea acestei reuniuni; comitatulu Carasiu si reprezentantelu seu d-lui Stefanu Antonescu; inaltei societati ces. reg. privil. de cái ferate; comunei Reciti'a si deosebitu comitetulu arangiatoru pentru bun'a primire; inspectorulu scol. reg. din comitatulu Carasiu Franciscu Suttag; inspectoriloru scol. conf. Dr. Vasiciu si A. Calaceanu din dieces'a Aradului; d-lui invetiatoriu Traianu Lungu, d-siórei Emilia Lungu si tuturoru celoralalti, — dómne, domni-sióre si domni, cari au binevoitu a onorá adunarea cu presentia loru.

Alte obiecte nemai fiindu de pertractatu, presidentulu incheia adunarea prin o cuventare insufletitóre de adio.

Martinu Tiapu m. p., Ioanu Tin'a m. p.,
cá presidentu alu adunarei. notariu.

Acestu protocoalu s'a autenticatu prin subscrisii in
Bocsi'a-montana la 30 Septembrie 1877.

Ioanu Oprea m. p. Antonu Sabinu m. p.
Demetriu Novacu m. p.

Varietati.

(O idee originala.) In gradin'a institutulu pedagogicu pentru invetiatori si invetiatoresc din Enipontu seu Insbruck se va construi in miniatura tier'a Tiro-lului cu vâile si muntii ei, cu lacurile si rîurile sale si cu tóte speciile de minerale proprie fia carei vâi si fia carui munte. Va fi o mapa in reliefu (seau radicata). Marimea acestei mape este destulu de considerabila spre a permite, cá formele terenulu se se in-facisiese in detaiu. Map'a va avé o estensiune: in latime (dela Vestu spre Estu) de 35, er in lungime

(dela Nordu spre Sudu) de 47 metri, astfeliu, ca unu metru va fi egalul la unu milu geograficu. Reportulu elevatiunei verticale se vede de acolo, ca d. e. muntele Ortles va avé pe mapa o inaltime de 2½ metri. Spre a avé unu prospectu mai liberu asupra mapei, se va construi langa ea pe o radicata o glorieta propria.

(Frecuentarea scóleloru reale in Ungaria) a datu anulu acest'a indereptu si anume facia de anulu trecut cu 506 scolari. In anulu acest'a scólele reale din Ungaria suntu cercetate de 5669 scolari.

A esitu din tipariu

AMICULU POPORULUI,

calindariu pe anul 1878

[14] 2—3

de

Visarion Romanu.

Anulu XVIII.

Cuprinsulu: I. Textu. Chronologi'a, serbatorile, intunecimi, regintele anului, cele 12 luni adaogite cu calindariu istoricu, calindariu agronomicu (revediu si inavutitu), calindariulu evreiloru, conspectulu lungimei dililoru, genealogi'a caseloru domnitóre, cursulu cáiloru ferate, calindariulu postalulu, serviciulu telegraficu, mersulu diligentiiloru, despre timbre, tégururile, valórea cuponiloru. — In partea a dóu'a: Astrucatii, istori'a unei mari nenorociri. — Despre temperamente, de Dr. I. Al. Lapedatu. — Despre insemnatatea testamentelor de Dr. M . . . n. — Cazacii. — Despre ostasii turci. — Legea de usura. — Agronomi'a: Clasificarea pamenturiloru dupa plante. — Cumu are se fia unu celariu bunu? — Ingrasiarea porciloru. — Inimiciei albinelor. — Tabela pentru poterea incoltitóre, periodulu vegetatiunei si greutatea de midilocu a celoru mai principale plante agricole. — Mediculu de casa. — Poesii. — Varietati, torpile, notitie economice, margaritare, posne, anuciuri.

II. Ilustratiuni: Antegard'a de cazacii la panda. — Matrozi turci. — Angagiári de basi-bozuci. — Recruti turci plecandu in Asi'a. — Prisonieri bulgari in Rusciucu. — Basi-bozucu. — O torpila explodandu.

Pretiuulu unui esemplaru 50 cruceri, cu tramitere prin posta 56 cr.. — 10 esempl. 4 fl. 50 cr., — 25 esempl. 10 fl. — cr., — 50 esempl. 18 fl. 50 cr., — 100 esempl. 35 fl.

Se póte trage d'adrechtulu dela editorulu Visarion Romanu din Sibiu, cumu si prin tóte librariile si vendiatorii sciuti.

Post'a redactiunei.

D-lui A. B. in V.: D-ta ceri, acumu in Decembre, cá se te mai astoptámu de costulu abonamentulu? Tristu! Dar pre noi tipografulu si post'a nu ne astépta. In N-ru 50 vomu incepe a publicá numele celoru in restantia — fora nici o reserva. —

*) Primiti, Ve rogu, cordial'a mea multiamita pentru onórea, ce mi-ati facutu. Mai multe la tempulu seu.

P.